

ПРОЕКТ
„ГРАЖДАНСКО НАБЛЮДЕНИЕ В ПОЛИЦИЯТА“

**ОКОНЧАТЕЛЕН НАЦИОНАЛЕН ДОКЛАД ПО
ПРОЕКТ „ГРАЖДАНСКО НАБЛЮДЕНИЕ В ПОЛИЦИЯТА“
ЗА ПЕРИОДА АВГУСТ 2010 г. – МАЙ 2011 г.**

Този доклад е изработен по проект “Гражданско наблюдение в полицията”, инициатива на Институт “Отворено общество” - София и Главна дирекция “Охранителна полиция” на МВР. Проектът се проведе в периода между август 2010 г. и май 2011 г. година в град София и на територията на Областните дирекции на МВР Перник, Бургас, Варна, Добрич, Пловдив, Пазарджик, Стара Загора, Сливен и Хасково. Проектът е разработен в изпълнение на стратегията на МВР “Полицията в близост до обществото”.

Екипът на проекта включва:

Звезда Ванкова – Национален координатор на проекта, координатор за гр. София и ОД на МВР Перник и автор на доклада

Анна Николова – местен координатор и автор на доклада за ОД на МВР Варна и Добрич

Милена Илиева – местен координатор и автор на доклада за ОД на МВР Стара Загора, Сливен и Хасково

Мирослава Чантова – местен координатор и автор на доклада за ОД на МВР Пловдив и Пазарджик

Анна Буриева – местен координатор и автор на доклада за ОД на МВР Бургас

Атанас Димитров – местен координатор за гр. София и ОД на МВР Перник

Иванка Иванова – ръководител на проекта и рецензент на доклада

Бистра Иванова – доброволец по проекта и редактор на доклада

Изпълнението на този проект стана възможно благодарение на безвъзмездния труд на над 200 човека, които отделиха от своето време и посветиха системни и целенасочени усилия за усвояване на практиката на гражданско наблюдение в полицията. За период от десет месеца те извършиха общо 1035 посещения в 80 РПУ в град София и на територията на Областните дирекции на МВР Перник, Бургас, Варна, Добрич, Пловдив, Пазарджик, Стара Загора, Сливен и Хасково и участваха в редовни месечни срещи за обучение и обмяна на опит. Сърдечна благодарност за техния труд и доброволчески ентузиазъм!

От Правна програма на Институт „Отворено общество” – София

Резюме

Проект „Гражданско наблюдение в полицията“ се осъществява от Институт „Отворено общество“ – София по одобрена от Главна дирекция „Охранителна полиция“ методология и цели изграждане на доверие между полицията и местната общност и осигуряване на прозрачност на полицейската институция. Практиката на гражданско наблюдение се изразява във възможността специално обучени доброволци да посещават местата за задържане в РУП без предварително предупреждение и да следят за спазване на основните права на задържаните лица.

През 2010-2011 г. проектът се изпълнява на територията на 80 РУП, в областите: Пловдив, Пазарджик, Стара Загора, Сливен, Хасково, Варна, Добрич, Бургас, Перник и на територията на гр. София. Наблюдението се осъществява с участието на 200 доброволци, организирани от 4 НПО – Институт „Отворено общество“ – София, Сдружение „Свят без граници“ (Стара Загора), Асоциация „Деметра“ (Бургас), Фондация „SOS–семейства в риск“ (Варна) и Община Пловдив.

Настоящият доклад отразява резултати от наблюдението за периода от август 2010 г. до май 2011 г. Междинен петмесечен доклад с резултатите от проекта за периода август–декември 2010 г. бе представен през месец март 2011 г.

Резултатите от наблюдението са представени в 14 показателя¹, които отразяват изискванията за защита на основните права на задържаните лица според международноправни и национални правни източници.

По два от наблюдаваните показатели е констатирано подобрене в сравнение с предходната фаза на наблюдението (2007-2008 г.). Те са свързани с намалелите сигнали за злоупотреба със сила и отношението на полицейските служители към задържаните лица, което се определя все по-често като „професионално“ и „любезно“. Трябва да се има предвид, че намалелите сигнали за злоупотреба със сила не означават намаление на полицейското насилие като цяло. Те могат да се дължат на това, че наблюдателите имат достъп само до ограничен брой помещения в РУП и много често има обективни пречки за провеждане на конфиденциални интервюта със задържаните лица – сградите в РУП не предоставят такава възможност, полицейските служители са в прекалена близост до интервюираните или задържаните са в афект и не желаят да подадат сигнал.

Частично подобрене има по общо четири от показателите:

- Материално-битово състояние в РУП;
- Обособяване на обслужващи помещения;
- Обособяване на отделни помещения за настаняване на мъже, жени, непълнолетни и др.;
- Хигиена в РУП.

Въпреки частичния напредък, от общо 80 РУП, наблюдавани по проекта, само 19 РУП се доближават в някаква степен до нормативните изисквания. Все още преобладаващият брой РУП не разполага със специално обособени помещения за разпит, а разпитите на задържаните

¹ Вж. Приложение 1 за детайлно описание на критериите.

лица продължават да се провеждат в кабинети или други помещения, които не са предназначени за тази цел. **Многократно е подчертавано, че тази практика е в нарушение на нормативните изисквания и създава предпоставки за злоупотреба със сила от страна на полицейските служители.**

През 2009 г. са извършени ремонти в част от наблюдаваните РУП, които са финансирани със средства на националния бюджет и по европейски програми. Ремонтите в повечето случаи са козметични и не са довели до съществено подобрене в условията за задържане и условията за работа на служителите. Тревожен е фактът, че там, където продължават ремонтите, в немалко случаи те се финансират с лични средства на полицейските служители.

По шест от показателите няма промяна в сравнение с предходни фази на проекта. Това са „Информираност на задържаните за правата им“, „Водене на документацията по задържането“, „Условията на работа на полицаите“, „Осигуряване на медицинска помощ на задържаните“, „Осигуряване на преводач“ и „Оборудване на местата за задържане“ (напр. осигуряването на одеяла на задържаните). Проблемите, които бяха констатирани в предходната фаза на проекта, все още не са разрешени.

По отношение на показателите „Информираност на задържаните за правата им“ и „Водене на документацията по задържането“ в началната фаза на проекта се наблюдават сериозни пропуски от страна на полицейските служители, които са преодолени в хода на проекта на територията на всички ОД МВР освен София.

На територията на СДВР все още се **срещат необяснени поправки в регистрите по задържане, които са предпоставка за много висок риск от нарушаване на основните права на задържаните, включително и превишаване на законноустановения срок за задържане от 24 часа.**

До края на проекта се регистрират случаи, при които задържаните не са запознати изчерпателно с правата си. Положението в София по тези два показателя през 2010–2011 г. е по-лошо, отколкото в края на предишната фаза на проекта – 2007–2008 г. Това означава, че постигнатият напредък не е траен. В отсъствието на постоянно наблюдение от доброволци полицаите отново се връщат към старите практики.

Частично влошаване се наблюдава по показателите „Достъп до правна помощ“ и „Осигуряване на храна на задържаните“ в сравнение с предходната фаза на проекта през 2007–2008 г. Все още има случаи на полицаи, които разубеждават задържаните да търсят адвокатска защита или адвокати не се викат поради продължаващата практика за лимити на изходящите телефонни обаждания в РУП. Продължават оплакванията на полицейски служители от лоша координация с местните адвокатски съвети относно осигуряването на дежурни адвокати.

От началото на проекта (2006 г.) са оправени **общо 53 препоръки към ръководството на МВР².** От тях към момента са изпълнени само **6**, като една е осъществена изцяло от Институт „Отворено общество“ – София. Въпреки това посещенията на гражданските наблюдатели имат важен превантивен ефект и при прекъсване на наблюдението се регистрира влошаване по наблюдаваните показатели.

² Препоръките са включени в доклада за периода 2007–2008 г., който може да бъде намерен тук: http://osi.bg/downloads/File/PoliceWarch_2008_Final_BG.pdf

През 2010–2011 г. нов момент в проекта е наблюдение на приема на граждани в РУП. Повечето от интервюираните граждани са определили отношението на полицейските служители към тях като любезно и професионално. Въпреки това като проблеми се изтъкват недобрата организация на работа, липсата на достатъчно помещения и пространство в РУП, които не са ремонтирани.

I. Увод

Полицейско задържане

Т.нар. „полицейско задържане“ е правомощие на полицейските органи по чл. 63, ал. 1 от Закона за МВР. Основанията за задържане са изброени в 8 точки на същия текст:

1. Когато има данни, че лицето е извършило престъпление.
2. Когато лицето съзнателно попречи на полицейски орган да изпълни задължение по служба.
3. Когато лицето показва тежки психически отклонения и с поведението си нарушава обществения ред или излага живота си или живота на други лица на явна опасност.
4. Малолетен нарушител, който е напуснал своя дом, настойник, попечител или специализирана институция, където е бил настанен.
5. Когато полицейските органи не могат да установят самоличността на лицето.
6. Когато лицето се е отклонило от изтърпяване на наказание лишаване от свобода или от местата, където е задържано като обвиняем.
7. Когато лицето е обявено за международно издирване по искане на друга държава във връзка с неговата екстрадиция или в изпълнение на Европейска заповед за арест.
8. В други случаи, определени със закон.

Срокът на задържане по чл. 63, ал. 1 от ЗМВР не може да превишава 24 часа. Задържането се осъществява на територията на Районните управления на полицията. Задържането се извършва въз основа на заповед за задържане, която представлява административен акт и се обжалва по административен ред. Няма данни за броя на обжалваните заповеди за задържане, но според свидетелства на наблюдателите това се прави рядко.

Според различни полицейски източници, годишно в България на основание чл. 63, ал. 1 от ЗМВР биват задържани около 60,000 души. Полицейското задържане не е непременно във връзка с образувано наказателно производство – при някои от основанията за задържане до такова може и да не се стигне.

Основните нормативни актове, които регулират условията на полицейското задържане са Европейската конвенция за правата на човека, Конституцията на Република

България, Закона за МВР, Правилника за прилагане на ЗМВР и Инструкция № ІЗ-1711 от 15.09.2009 г. за оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица в структурите на Министерството на вътрешните работи и реда в тях.

Основните права на гражданите при полицейско задържане са:

- Право на живот и свобода от изтезания;
- Право на защита – достъп до адвокат;
- Право на преводач (ако не говорят български език);
- Право на медицинска помощ;
- Право да им бъде разяснено основанието за задържане;
- Право да бъде съобщено на близките на лицето за неговото задържане.

В началото на 2011 г. Главният прокурор на Република България издаде и нарочна *Инструкция за действията, които могат да извършват органите на досъдебно производство по отношение на адвокати*. Чл. 7 и 8 засягат пряко полицейското задържане.

Чл.7 Достъпът на задържаното лице до адвокатска помощ – от упълномощен адвокат или от такъв по реда на Закона за правната помощ, се осъществява в отделно помещение незабавно след задържането му. Незабавно означава не по-късно от 2 часа след задържането му. Адвокатската помощ следва да се осигури още при провеждането на първия разпит на задържаното лице.

Чл.8 На адвоката следва да се осигури незабавен достъп до задържаното лице в рамките на 30 минути след явяването на адвоката на мястото, където се намира задържаният.

Представяне на проекта

Проект „Гражданско наблюдение в полицията“ се осъществява от Институт „Отворено общество“ – София в партньорство с ГД „Охранителна полиция“ и цели изграждане на доверие между полицията и местната общност и осигуряване на прозрачност на полицейската институция. Практиката на гражданско наблюдение се изразява във възможността доброволци да посещават местата за задържане в РУП без предварително предупреждение и да следят за спазване на основните права на задържаните.

Гражданските наблюдатели са доброволци, които са преминали през селекция от екипа на проекта и специално обучение. За всички кандидати за доброволци се извършва проверка за наличие на полицейска регистрация. Екипи от граждански наблюдатели осъществяват наблюдение в РУП въз основа на предварително одобрен график, информация за който имат само участниците в проекта. Доброволците осъществяват наблюдение върху местата за задържане и следят за спазването на нормативната база, уреждаща 24-часовото полицейско задържане. От 2010–2011 г.

проектът включва и наблюдение върху местата за административно обслужване и прием на граждани.

Въз основа на осъществените наблюдения, доброволците попълват екипни доклади. Екипните доклади отразяват факти, констатирани по време на наблюдението. Ежемесечно се изготвят обобщени доклади, като копие от тях се предават на Директора на съответната Областна дирекция на МВР и на гражданските наблюдатели.

За първи път в България наблюдението над полицията е осъществено през 2004 г. в Плевен от Плевенски обществен фонд „Читалища“, като проектът е финансиран от Институт „Отворено общество“. През 2005–2006 г. Институтът адаптира методологията и осъществява наблюдение в деветте Районни полицейски управления на територията на град София в партньорство с Генерална Дирекция „Полиция“, Столична дирекция „Полиция“ и Столична община. Между юни 2007 г. и август 2008 г. с помощта на местни НПО, Институтът разширява наблюдението извън София – на териториите на ОДП Пловдив, Плевен, Бургас и Варна.

Настоящият доклад отразява резултатите от наблюдението, проведено между август 2010 г. и май 2011 година в град София и на територията на Областните дирекции на МВР Перник, Бургас, Варна, Добрич, Пловдив, Пазарджик, Стара Загора, Сливен и Хасково. Градовете за провеждане на наблюдението са избрани въз основа на полицейската статистика за най-голям брой задържани лица на година на РУП.

Освен координатор на национално ниво, Институт „Отворено общество“ - София е и изпълнител на проекта за територията на Столичната дирекция на вътрешните работи (СДВР) и Областната дирекция на МВР – Перник (ОД на МВР). От страна на полицията, дейността се осъществява в партньорство със СДВР, с координаторите старши инспектор Петьо Николов, началник на група „Териториална полиция“ при СДВР, главен инспектор Радослав Стойнев, началник на 02 сектор „Организация и контрол на териториална полиция“ при СДВР, инспектор Емил Ванков, група 02 сектор „Организация и контрол на териториална полиция“ при СДВР и ОД на МВР – Перник, с координатор старши инспектор Йордан Борисов, отдел „Охранителна полиция“.

Изпълнител на проекта за ОД на МВР – Стара Загора, Хасково и Сливен е сдружение „Свят без граници“ в сътрудничество с полицейските координатори за всяка област – за Стара Загора – главен инспектор Радостин Кадиев; за Хасково – инспектор Живко Иванов; за Сливен – комисар Ангел Даскалов.

На територията на област Пловдив и Пазарджик проектът се изпълнява от Община Пловдив съвместно с полицейския координатор старши инспектор Георги Димов от ОД на МВР – Пловдив и комисар Сашо Найденов от ОД на МВР – Пазарджик.

Проектът се изпълнява на територията на гр. Бургас и Бургаска област от Асоциация „Деметра“, в началото на проекта съвместно с полицейския координатор главен

инспектор Жельо Танев, а впоследствие – с главен инспектор Ангел Симеонов от ОД на МВР – Бургас.

Фондация „SOS-семејства в риск“ е изпълнител на проекта за областите Варна и Добрич. На областно ниво дейността се осъществява в партньорство с ОД на МВР – Варна с координатор инспектор Ирена Петричева и ОД на МВР – Добрич с координатор инспектор Венко Великов.

II. Резултати от гражданското наблюдение

1. Статистика за осъществени наблюдения за периода август 2010 г. – май 2011г.

Настоящият обобщен доклад отразява основните констатации от осъществените посещения на гражданските наблюдатели за периода август 2010 г. – май 2011 г.

В рамките на десетмесечния отчетен период на територията на СДВР и ОД на МВР – Перник, Пловдив, Пазарджик, Бургас, Стара Загора, Сливен, Хасково, Варна, Добрич са **осъществени общо 1035³ посещения в РУП от близо 200 граждански наблюдатели**, участващи по проекта. През десетте месеца от проекта те са осъществили **760 наблюдения в работно и 275 – в извънработно време**. Гражданските наблюдатели са провели общо **408 интервюта със задържани лица и 238 – с граждани**, които се намират на територията на РУП за получаване на административни услуги и подаване на сигнал за извършено престъпление.

2. Основни права на задържаните лица

За периода на наблюдение екипите, посетили РУП на територията на ОД на МВР Перник, Пловдив, Пазарджик, Бургас, Стара Загора, Сливен, Хасково, Варна, Добрич, **не са регистрирали сигнали за злоупотреба със сила над задържано лице от страна на полицейски служител**.

В повечето случаи интервюираните задържани лица определят отношението на полицейските служители като „професионално“ и „любезно“.

На територията на СДВР за отчетния период **наблюдателите регистрират общо 3 сигнала за злоупотреба със сила**. За сравнение: в периода юни 2007 г. – август 2008 г. са подадени общо 6 сигнала за злоупотреба със сила от страна на полицейските служители на територията на ОД на МВР – Бургас и София (5 в гр. София и 1 в Област Бургас).

³ За повече подробности вж. Приложение 2

6-то РУП – София: При проведен разговор със задържан мъж на 31 години на 20.08.2010 г., гражданските наблюдатели установяват, че мъжът се оплаква от упражнено насилие върху него. Насилието е упражнено в Столична Дирекция на вътрешните работи и при самото му задържане от патрулните полицаи. Задържаният показва мехур на ръката, който според него е получен вследствие на изгаряне на цигара от полицаи. Според задържания носът му е бил счупен с удар от глава на полицаи. Видимо има леко подуване около носа. Показва и ожулвания по краката и твърди, че има цицини по главата. Бил е заведен в МВР болница, където по неговите думи са се държали зле с него и са казали, че му няма нищо. Като цяло споделя, че са го заплашвали и са се държали унижително с него. След преместване в 6-то РУП, му прилошава и полицаите викат екип на Спешна медицинска помощ.

8-мо РУП – София: При проведен разговор със задържано лице на 28.09.2010 г., мъжът се оплаква от упражнено насилие върху него. Казва, че е ударен по лицето два пъти.

3-то РУП – София: На 17.02.2011 г. в 3-то РУП са интервюирани две лица от ромски произход. И двете лица нямат документи по задържането у себе си, тъй като се съхраняват в специален шкаф. И двете лица са информирани за правата си и са отказали адвокатска и медицинска помощ. По думите им полицейски служител е попълнил документите вместо тях, а те само са се подписали. Лицето от женски пол се оплаква, че при задържането е получило удар от страна на полицейска служителка, след взаимна размяна на обиди.

Екипът на проекта е регистрирал трите случая в месечните си отчети и е уведомил ръководството на СДВР. Проведена е вътрешна проверка от страна на СДВР. Заключение от проверката по първите два случая от август и септември 2010 г. е, че „не се потвърждава по безспорен начин за упражнено насилие“ върху задържаните лица.

По третия случай от месец февруари 2011 г. според обратната връзка от страна на полицията, служителите са употребили физическа сила и помощни средства правомерно, тъй като задържаната е направила опит да избяга, буйствала е и оказвала съпротива. На по-късен етап Софийски районен съд е наложил на задържаната административно наказание по реда на Указа за борба с дребното хулиганство за гореописаните деяния.

В рамките на гражданското наблюдение за периода август 2010 г. – май 2011 г. има регистрирани **два пъти по-малко сигнали за злоупотреба със сила от страна на полицията в сравнение с предходния етап на проекта**, което представлява **подобрение по този показател**. Намаляването на оплакванията за насилие на територията на полицейските управления, обаче не означава намаление на насилието

като цяло. Анализ⁴ на случаите на полицейско насилие, отразени в медиите през последните 7 години, показва, че:

- през 2009 и 2010 г. случаите на полицейското насилие, които са отразени в медиите, са се увеличили;
- според публикациите преобладаващата част от полицейското насилие се случва извън полицейските управления, а не вътре в тях (съотношението е малко под 4 към 1);
- през 2009 и 2010 година за първи път се съобщава за упражняване на полицейско насилие в домовете на хората и в полицейските автомобили.

Също така трябва да се има предвид, че наблюдателите имат достъп само до ограничен брой помещения в РУП и много често има обективни пречки за провеждане на конфиденциални интервюта със задържаните лица – сградите в РУП не предоставят възможност за това, полицейските служители са в непосредствена близост до интервюираните или задържаните са в афект.

Запазва се негативната тенденция от предишни етапи на наблюдението обратната връзка от страна на Областните дирекции на МВР **да не дава информация за това какви действия за разследване се предприемат в рамките на извършените вътрешни проверки по подадените сигнали за злоупотреба със сила**. Липсата на достатъчно данни продължава да поставя под съмнение провеждането на пълно и обективно разследване по сигналите за злоупотреба със сила от страна на полицейските служители. Екипът на проекта **отправя препоръки в това отношение от стартирането на практиката в България през 2005 г., но към момента ръководството на МВР не е предприело мерки за преодоляване на тази негативна практика**.

В РУП на територията на СДВР в Книгата за извеждане на лицата от помещенията за задържане са регистрирани няколко случая, при които като основание за извеждане от помещението за задържане се отбелязва „Р.Б.“ или „разузнавателна беседа“. Тази практика не е регламентирана в съществуващата правна рамка, регулираща 24-часовото полицейско задържане и не е ясно по какво се различава от разпита. Този полицейски метод представлява още една предпоставка за нарушаване правата на задържаните лица при полицейското задържане. Тя трябва да бъде изрично регламентирана в публично достъпен нормативен акт или премахната като легитимна дейност в рамките на 24-часовото задържане.

Злоупотребата със сила по време на задържането е в нарушение на чл. 3 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, която поставя забрана на изтезанията – „Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отношение или наказание“, както и на чл. 29 (1) от

⁴ Анализът беше представен публично през март 2011 г. и може да бъде намерен тук:

http://osi.bg/?cy=10&lang=1&program=1&action=2&news_id=411

Конституцията на Република България – „Никой не може да бъде подлаган на мъчение, на жестоко, безчовечно или унижаващо отношение... “. Неправомерната употреба на сила по време на задържането е в нарушение и на чл. 9 на Инstrukция № ІЗ-1711 от 15.09.2009 г. за оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица в структурите на Министерството на вътрешните работи и реда в тях, който гласи: „Действията на полицейските органи изключват извършване, провокиране или толериране на какъвто и да било акт на изтезание, нечовешко или унижително отношение или наказание, както и прояви на дискриминация спрямо задържаните лица.”

2.1 Информираност на задържаните лица за правата им

По време на интервютата с гражданските наблюдатели по-голямата част от задържаните лица в наблюдаваните РУП споделят, че **са информирани относно правата си в рамките на 24-часовото задържане** – право на достъп до адвокат, медицинска помощ и т.н.

Въпреки че във всички случаи са налични подписани декларации за запознаване с правата в рамките на 24-часовото задържане, **като траен проблем за целия период на наблюдение се очертава недостатъчно ясното устно разясняване на правата на задържаните от страна на полицията в РУП**. Констатираният проблем се среща най-често при задържани лица, които са неграмотни или са с ниско ниво на образование или са в неадекватно състояние (напр. поради употреба на алкохол, наркотици). Също така предвид стреса и афекта към момента на задържане, в много случаи лицата не са в състояние напълно да осмислят предоставената информация, въпреки че подписват декларацията.

В РУП на територията на СДВР най-често интервюираните задържани лица не са информирани по отношение на правото на безплатна правна помощ и при какви условия може да се предостави тя, правото да се обжалва законността на задържането и правото на свиждане. На територията на ОДМВР – Бургас има регистриран проблем с уведомяването на член от семейството или друг заинтересован роднина. В края на проекта, в резултат на оправените препоръки, се наблюдава много малко частично подобрене по този показател на територията на гореизброените областни дирекции, както и на територията на ОД на МВР Пловдив, където също бяха констатирани проблеми в началото на проекта. Затова според екипа на проекта **по този показател не се наблюдава трайна положителна промяна в сравнение с предходните фази на проекта**.

2.2 Достъп до правна помощ

Не са регистрирани проблеми по отношение на предоставянето на правна помощ на задържаните лица на територията на три от наблюдаваните области – Стара Загора, Хасково и Сливен. Подобрене по отношение на осигуряването на достъп до правна помощ в сравнение с предходната фаза на проекта (2007–2008 г.) се регистрира на територията на ОД на МВР – Варна и Бургас.

В РУП на територията на СДВР, ОД на МВР – Перник, Пловдив, Пазарджик и Добрич се срещат трудности по отношение на осигуряването на адвокат в рамките на целия период на осъществяване на проекта. Проблемите засягат много често не само достъпа до адвокат по Закона за правната помощ, но и достъпа до договорни адвокати. По отношение на СДВР и ОД на МВР – Пловдив, тази констатация представлява **частично влошаване по показателя „Достъп до правна помощ“** за целия отчетен период.

Основните изводи по отношение на предоставянето на правна помощ в рамките на 24-часовото полицейско задържане са:

- Задържаните лица заявяват желание за ползването на това право в малко на брой случаи в РУП, на територията на които се провежда гражданско наблюдение. Причините за това могат да бъдат търсени в недостатъчно доброто информиране на задържаните за това право, както и във възпрепятстването на достъпа до адвокат от страна на полицейски служители. Такива случаи бяха регистрирани в първите месеци от осъществяването на проекта през 2010 г. на територията на СДВР. Въпреки предприетите мерки от страна на ръководството на дирекцията, при посещение през месец март 2011 г. гражданските наблюдатели отново съобщават за полицейски служител, който твърди, че дежурен адвокат се вика едва след като се повдигне обвинение на задържаното лице, а според Конституцията задържаните имат право на адвокат от момента на задържане.
- В рамките на целия отчетен период гражданските наблюдатели алармират за случаи на неявяване на дежурни адвокати по Закона за правната помощ. Този проблем бе регистриран и в предходната фаза на проекта в РУП към ОД на МВР – Пловдив, СДВР и на територията на област Добрич. На полицейските служители се налага да провеждат множество телефонни разговори, докато се свържат с адвокат, вместо това да бъде ангажимент на местната адвокатска колегия и действието на полицейския служител да се сведе до едно единствено обаждане, каквито са разпоредбите на Закона за правната помощ. **Добра практика** в това отношение е регистрирана на територията на ОД на МВР – Варна, където се наблюдава подобрене в координацията с адвокатската колегия в сравнение с предходните фази на проекта - **при необходимост от адвокат, полицейският служител се обажда в адвокатската колегия и се определя подходящ адвокат, според случая.**

- Характерно за целия отчетен период е неспазването на чл. 14 (8) от Инструкция №13-1711 от 15.09.2009 г., който изисква полицията да регистрира часа на искане за правна помощ, отправено към местната адвокатска колегия и часа на явяване на адвоката. Гражданските наблюдатели, извършили посещения в РУП на територията на СДВР, на ОД на МВР Пловдив и Пазарджик, отбелязват, че не винаги се вписват отказите на адвокатите да се явят в РУП или невъзможността за свързване с тях.
- На територията на СДВР в рамките на отчетния период са регистрирани няколко случая, в които в РУП не е наличен актуалният списък с дежурните адвокати за периода. Според полицейските служители в повечето случаи това се дължи на забавяне от страна на адвокатския съвет. Самата практика, обаче, адвокатският съвет да предоставя на РУП целия списък с дежурни адвокати, е в противоречие със Закона за правна помощ. Чл. 28 от ЗПП изисква секретарят на адвокатския съвет да определи кой точно дежурен адвокат да се яви. Предоставянето на целия списък с дежурни адвокати на РУП позволява на полицаите да избират адвокати, улеснява корупционни практики и уврежда правото на защита на задържаните.
- Проблемът с лимитите на изходящите телефонни обаждания в районните управления не бе разрешен на територията на СДВР в рамките на целия период на провеждане на проекта. Лимитите на изходящите телефонни обаждания водят не само до възпрепятстване на достъпа до правна помощ и до нарушаване на другите права на задържаните лица, но и представляват пречка пред нормалното протичане на полицейската работа. Наблюдателите установиха, че лимитите са отпаднали за РУП към ОД на МВР – Пловдив, Варна и Бургас и това трябва да се отчете като положително развитие.

Всички тези проблемни области водят до извода, че достъпът до правна помощ при полицейското задържане все още е ограничен и като цяло не е постигнат напредък по този показател.

Констатираните проблеми по отношение предоставянето на правна помощ на задържаните лица са в нарушение на чл. 6, т. 3 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, в който е записано: „Всяко лице, обвинено в криминално престъпление, има в частност следните права... да се защитава лично или да ползва адвокат по свой избор; ако не разполага със средства за заплащане на адвокат, да му бъде предоставена безплатно служебна защита, когато го изискват интересите на правосъдието“. Нарушава се и чл. 30 от Конституцията на Република България, който гласи: „Всеки има право на адвокатска защита от момента на задържането му или на привличането му като обвиняем“, както и член 63(5) от Закона за Министерството на вътрешните работи, в който се казва: „От момента на задържането си лицето има право на защитник.“ Според чл. 14 на Инструкция №13-1711 от 15.09.2009 г.: „Незабавно след задържането лицето се запознава с основанията за задържането му и предвидената в закона отговорност и му се разясняват неговите

права”, като ал. 2. гласи: „...(правото) на адвокатска защита и право да поиска назначаване на защитник по реда на Закона за правната помощ”.

В отговор на констатациите на гражданските наблюдатели, ръководството на СДВР е предприело мерки за по-ефективен контрол върху процедурата за назначаване на дежурен адвокат – налагане на дисциплинарни мерки при неизпълнение на законовите разпоредби за предоставяне на правна помощ, ежедневно докладване за броя на задържаните лица, поискали адвокатска защита, дали е осигурена такава или причините, поради които не е, представяне на ежемесечна обобщена справка на Регионалната комисия по правата на човека и полицейската етика в СДВР по въпросите на достъпа до адвокатска помощ.

2.3 Достъп до медицинска помощ

Всички задържани лица в наблюдаваните РУП са уведомени за правото на медицинска помощ и тези, които са пожелали такава, са получили съдействие от страна на полицейските служители. **Въпреки това в наблюдаваните РУП не съществува единна практика за предоставянето на медицинска помощ в рамките на 24-часовото задържане.** В случаите, когато лицето е здравно неосигурено или е регистрирано по местоживееене в друго населено място, медицинската помощ се осъществява главно чрез съдействието на центровете за спешна медицинска помощ и спешните отделения към многопрофилните болници (ЦСМП), тъй като липсва законова регламентация за това кой лекар трябва да бъде потърсен и кой следва да заплати прегледа извън случаите на спешност.

В РУП на територията на Област Добрич например, се налага конвоиране на задържаното лице до друг град от областта със здравно заведение, което води до разход на гориво и време, които служителите инвестират, за да пътуват до съответната здравна служба. В РУП на територията на Стара Загора, Хасково и Сливен пък на всяко едно от задържаните лица се прави медицински преглед, независимо от здравословния му статус. Обикновено се ползват екипите на Спешна помощ, а в някои случаи и дежурни общопрактикуващи лекари.

Има и други проблеми в областта на осигуряването на медицинска помощ на задържаните лица и те са подчертавани многократно от гражданските наблюдатели:

- Регистрирани са случаи, при които полицейските служители задържат лица с психични разстройства, които буйстват. Полицейските служители не преминават специализирано обучение или подготовка за рисковете при работа с такива задържани и това излага на риск както живота и здравето на задържаното лице, така и живота и здравето на полицейските служители.

- Регистрирани са случаи на настаняване на наркозависими или заразоболни в общите помещения в РУП поради липсата на достатъчно помещения за настаняване на задържани лица. Тази практика е в противоречие с чл. 24, т. 4 от Инструкция №13-1711 от 15.09.2009 г., която изрично регламентира: „Издадени в криза, психично болни, заразоболни, буйстващи, рецидивисти и лица, за които има данни, че са извършители на тежко престъпление, се настаняват отделно от други задържани лица.”;
- Въпреки, че в предишни доклади на гражданското наблюдение са отправяни писмени препоръки в този смисъл, в РУП продължават да липсват предпазни средства за полицейските служители – медицински ръкавици и/или медицински маски, които да са на разположение на служителите при работа със задържани заразоболни лица. Животът и здравето на полицейските служители се излага на неоправдан риск.

Всички тези констатации дават основание да се направи заключението, че няма промяна по показателя „Осигуряване на медицинска помощ“ и тя остава все така проблемна, особено по отношение на достъпа до медицинска помощ на здравно-неосигурените лица и при задържането на лица със заразни болести, в абстиненция или с психични разстройства.

2.4 Достъп до преводач

За разлика от предходната фаза на проекта в периода 2007–2008 г., гражданските наблюдатели не регистрират проблеми, свързани с осигуряването на преводач за задържаните в посетените РУП. Трудности са регистрирани единствено в РУП на територията на ОД на МВР – Добрич.

Въпреки това трябва да се има предвид, че все още не е въведен ясен механизъм и подзаконова регламентация за това как става назначаването на преводач в случаите, когато задържаните не разбират български език. Всяко РУП използва различни практики за справяне с тази необходимост на местно ниво – от доброволци до наемането на преводачи от специализирани преводачески фирми. **Този проблем бе констатиран още при стартирането на практиката на гражданско наблюдение в национален мащаб през 2007 г. От тогава екипът на проекта препоръчва въвеждането на законова регламентация за назначаването на преводач, но от ръководството на МВР все още не са взети мерки в това отношение. Това води до извода, че по показателя „Осигуряване на преводач“ не е постигната положителна промяна.**

За да подпомогне първоначалното информиране на чуждите граждани, докато бъде намерен преводач, Институт „Отворено общество“ – София издаде брошурата „Права на задържания“ на девет чужди езика – английски, немски, румънски, гръцки, турски

и др. Брошурата цели да даде на задържаните лица информация на разбираем език за основните им права и очакванията, които могат да имат към адвокатите и полицаите в рамките на 24-часовото полицейско задържане. Брошурата бе разпространена във всички РУП на територията на страната.

Липсата на ясен механизъм и подзаконова регламентация за това как става назначаването на преводач в случаите, когато задържаните не разбират български език, поставя под съмнение ефективността и качеството на превода и води до нарушения на чл. 5 (2) от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи: „На всеки арестуван трябва незабавно да бъдат съобщени на разбираем за него език основанията за арестуването му и всички обвинения, които му се предявяват.“ В допълнение липсата на своевременно осигуряване на превод противоречи на изискването на чл. 63 (3) от ЗМВР, който гласи: „Когато задържаното лице не владее български език, то незабавно се информира за основанията за задържането му на разбираем за него език.“ Нарушава се и чл. 15 от Инструкция №13-1711 от 15.09.2009 г., съгласно който задържаното лице следва да се запознае с основанията за задържането му, предвидената в закона отговорност и правата, които има, на „разбираем за него език с помощта на преводач или тълковник“.

В рамките на изследването „Тенденции в трансграничната миграция на работна сила и свободното движение на хора – ефекти за България“⁵, Институт „Отворено общество“ – София вече алармира за това, че поради увеличаващите се имиграционни потоци към България определени обществени услуги и достъпът до тях трябва да бъдат указани на разбираем за чужденците език. Наложително е МВР да започне да се полага усилия в тази посока - да се изработи ясен механизъм за предоставяне на превод в рамките на 24-часовото задържане, да се преведат на основни езици бланки на документи по задържането и да се отделят бюджетни средства за квалифициран превод. Ненавременното планиране на мерки в тази посока може да доведе до разходи, логистични проблеми и нарушения на международно-правните задължения на България.

2.5 Осигуряване на храна и одеяла на задържаните

Гражданските наблюдатели съобщават за оплаквания, свързани с предоставянето на храна на задържаните в РУП на територията на СДВР и ОД на МВР – Пазарджик. В РУП към ОД на МВР – Пазарджик храна се предоставя само когато роднини или близки на задържания му донесат такава или той/тя има лични средства в себе си. В РУП към СДВР оплакванията от страна на задържаните се дължат главно на това, че полицейските служители не предоставят храна извън общоприетите часове за хранене (8:00; 14:00 и 20:00 ч.). В началото на проекта през август 2010 г. на територията на ОД

⁵ Изследването може да бъде намерено на адрес http://osi.bg/downloads/File/OSI_Report_Migration_2010_MEW.pdf

на МВР в Перник са констатирани проблеми, (доброволците съобщават, че полицейските служители „мажат филии с лютеница на задържаните лица“), но са взети своевременно мерки за тяхното отстраняване и към края на проекта храна вече се предоставя съгласно регламентирана хранителна дажба.

В рамките на отчетния период (август 2010 г. – май 2011 г.) като цяло не е регистрирана положителна промяна по отношение осигуряването на храна на задържаните лица и продължава да се отчита **частично влошаване по този показател**. За разлика от предишния етап от гражданското наблюдение, когато бе издадена нарочна заповед на министъра на вътрешните работи до началниците на РУП за създаване на необходимата организация за осигуряването на храна на задържаните лица в съответствие с чл. 43 от Инструкция №13-1711 от 15.09.2009 г., към момента няма унифицирана практика за предоставяне на храна на задържаните за 24 часа, както и осигурени бюджетни средства за това. **Продължават да се наблюдават няколко основни практики:**

- Храната се предоставя от близки на задържаните;
- Храна се закупува с лични средства на задържаните, като в този случай следва описване в специален регистър и се прикрепя касов бон;
- Служебно осигуряване на храна от бюджета на МВР, съгласно регламентирана хранителна дажба, но чрез различни практики, вариращи в различните РУП.

Не е постигнат напредък и по отношение на осигуряването на одеяла на територията на СДВР и на територията на ОД на МВР Пловдив и Пазарджик, което се очертава като голям проблем не само през зимните месеци. Поради лошото оборудване в РУП, на задържаните се налага да спят директно върху метални легла без дюшек. В едно от РУП към СДВР на наблюдателите е разяснено, че няма одеяла. При оглед на помещенията се оказва, че всъщност одеяла има в помещението за съхраняване на вещи на задържаните лица, което говори за небрежност и нежелание за предоставянето им от страна на полицейските служители.

Тревожен е друг случай, отново на територията на СДВР, когато дежурният полицейски служител обяснява на наблюдателите, че одеяла се дават по наредба в тъмната част на денонощието от 22 до 6 ч. и при наличие на субективния фактор „добро поведение“. Това отношение на полицейските служители е унизително и нечовешко и противоречи на международно-правните стандарти за защита правата на човека.

През целия отчетен период интервюираните полицейски служители споделят, че хигиенизирането на одеялата е основният проблем и затова те не се предоставят на задържаните. В момента липсва подзаконова регламентация и процедура за това по какъв начин да става дезинфекцирането на одеялата след всяко ползване. Регистрирани са случаи, при които някои от служителите вземат одеяла, за да ги изпират в собствените си домове.

Освен СДВР и на територията на ОД на МВР Пловдив и Пазарджик, в останалите наблюдавани РУП няма регистрирани оплаквания по отношение на предоставянето на одеяла на задържаните. Поради ниските температури в някои помещения за задържане обаче през зимните месеци много често едно одеяло не е достатъчно и дефакто пак се стига до недостиг.

2.6 Водене на регистри и документация по задържането

В рамките на отчетния период август 2010 г. – май 2011 г. на територията на ОД на МВР Варна, Добрич, Стара Загора, Сливен, Хасково, Бургас, Пловдив и Пазарджик **не са констатирани съществени пропуски при попълване на документацията по задържане. Проблеми има обаче с нерегулярно водене или липса на някои от регистрите по Инstrukция №13-1711 от 15.09.2009 г.** Например в РУП – Несебър Книгата за провеждани свиждания, получени вещи и хранителни продукти и Книгата за медицински прегледи не се водят редовно; липсва Книга за инспекции в РУП – Ивайловград, РУП – Свиленград, РУП – Харманли и РУП – Твърдица, а в РУП – Стара Загора не е налична Книга за иззетите, получените и разходваните суми от/за задържаните лица. Пропуски се регистрират най-често в Книгата за медицински прегледи – някъде липсват дати и часове на проведените прегледи и номера на заповедите за задържане. Освен това в Книгата за провеждани свиждания, получени вещи и хранителни продукти не се отбелязва информация, свързана със свижданията и посещенията на адвокати, каквито са изричните изисквания на Инstrukцията.

Препоръките на гражданските наблюдатели са взети предвид от ръководството на ОД на МВР и в края на проекта всички регистри за налични и водени акуратно. **Добра практика е въведена в РУП на територията на ОД на МВР – Пловдив – на полицейските служители е осигурен постоянен електронен достъп до всички актуални образци на документите, касаещи цялостната процедура по задържането, пребиваването и освобождаването на задържаните лица.**

През първите пет месеца от осъществяването на проекта в РУП на територията на ОД на МВР – Перник като основен проблем при воденето на документацията по задържането се очерта **коригирането на вече вписана информация в регистрите и документите по задържането без да се отбележи с подпис кой е извършил поправките.** В края на отчетния период е отбелязана положителна промяна – не са констатирани поправки, които да не са удостоверени с подпис на съответния служител. Като проблем остава попълването на Книгата за иззети и получени суми в едно от РУП на територията на ОД на МВР – Перник, където много често служителите не изчисляват правилно изразходваните получени суми от задържаните, което според тях се окачествява като техническа грешка.

За разлика от изброените по-горе РУП, където се наблюдава положителна промяна в края на отчетния период, гражданските наблюдатели регистрират проблеми при

попълването на документацията по задържането в управленията на територията на СДВР до края на проекта:

- **Регистрирани са поправки по документите, които не са удостоверени с подпис.** Това е случаят в четири столични РУП, където гражданските наблюдатели констатирали поправки в Книгата за задържани лица и в някои заповеди за задържане по отношение на часовете на задържане, приемане, освобождаване, здравословно състояние на лицето, в книгата за извеждане на задържани лица и в книгата за свиждания по отношение на данни на задържаните лица;
- Гражданските наблюдатели продължават да регистрират случаи, в които на задържаните лица **се връчват нечетливи документи**, тъй като са писани под многократно използвано индиго и практически е невъзможно да се разбере какво е написано. Тази практика е равносилна на невръчването на документи по задържането.
- Все още се използват **стари образци на декларациите за запознаване с правата** при 24-часовото задържане, което при липсата на изчерпателно устно информиране също нарушава основните права на задържаните.
- До края на тази фаза на проекта наблюдатели констатирали пропуски при воденето на Книгата за медицински прегледи, Книгата за извеждане на задържаното лице, Книгата за иззетите, получени и изразходвани суми за задържаните лица, Книгата за проведените свиждания и получените вещи и хранителни продукти.

Според екипа на проекта по показателя „Водене на документацията по задържането“ не се регистрира подобрене. Като положително развитие трябва да се отбележи, че в ОД на МВР извън София беше постигната видима промяна в хода на действие на проекта, но в същото време в СДВР такава не е налице. Нещо повече – понеже в началото на този етап от наблюдението в СДВР са констатирани повече поправки в регистрите, отколкото в края на предишния етап (2008 г.), това означава, че регистрираното подобрене в предишния етап е имало временен и ограничен ефект върху спазването на закона при полицейско задържане. Необходимо е да се упражнява постоянен превантивен контрол върху този показател. В отсъствието на организирани посещения от граждански наблюдатели, такава форма на превантивен контрол трябва да се упражнява по вътрешен ред от МВР. Ясно се вижда, че прекъсването на гражданското наблюдение за 2 години е оказало траен негативен ефект върху този показател.

2.7. Прием на граждани в РУП

Нов момент в този етап на проекта е наблюдение на административното обслужване и приема на граждани в РУП. За десетте месеца, в които бе осъществено наблюдението, са проведени 238 интервюта с граждани, които са посетили РУП за административна

услуга или подаване на сигнал за извършено престъпление. Повечето от интервюираните граждани са определили отношението на полицейските служители към тях като любезно и професионално.

Основните констатации на гражданските наблюдатели в рамките на отчетния период по отношение на **материална база** са:

- В повечето населени места сградите на РУП са разположени на лесни и достъпни за гражданите места;
- Както и по отношение на работата на полицейските служители и настаняването на задържаните лица, лошите материални условия в РУП са пречка и за нормалното обслужване на гражданите:
 - масово в РУП липсват помещения за провеждане на конфиденциални разговори с жертвите на престъпления;
 - няма помещения за изчакване, което пролича особено при подновяването на документите за самоличност;
 - липсват специално оборудвани помещения за разпознаване като за целта се използват пригодени врати, завеси и други методи, които биха могли да изложат на риск от разпознаване самата жертва на престъпление;
- Не навсякъде е осигурен равен достъп на хората с увреждания до структурите на МВР чрез рампи и специални асансьори.

Основните констатации на гражданските наблюдатели по отношение на **процеса на обслужване на гражданите**:

- Като цяло не се предоставя телефон за даване на обратна връзка на граждани, ползващи административни услуги в РУП;
- Полицейските служители не носят баджове с името и длъжността им и много често не се легитимират;
- На повечето места работното време на гишетата, предоставящи административни услуги, не е гъвкаво и е неудобно за гражданите, защото съвпада със стандартното работно време;
- Не навсякъде са поставени обозначителни табели и информационни табла с видовете административни гишета и услугите, които предоставят.

В края на проекта много малко от препоръките на гражданските наблюдатели в тази област са взети предвид. Например в някои РУП са поставени обозначителни табели и в някаква степен се е подобрил процеса на даване на обратна връзка на гражданите.

Въпреки че основната част от констатациите в тази област са свързани с лошата материална база в РУП, която изисква голям финансов ресурс, проблемите, свързани със самия процес на обслужване на гражданите, са въпрос на мениджърски подход и не изискват много средства, а по-добра вътрешна организация.

III. Материална база

От общо 80 РУП, наблюдавани в рамките на проекта и разположени в по-големите български градове с голям брой задържани лица, само 19 РУП отговарят на изискванията на Инstrukция №13-1711 от 15.09.2009 г. за брой, оборудване и видове помещения за задържане и обслужващи помещения, което представлява по-малко от една четвърт.

Както и в предходната фаза на проекта (2007–2008 г.), по отношение на материалната база се наблюдава само частично подобрение. Към август 2008 г. на територията на СДВР, ОД на МВР – Пловдив, Варна и Бургас **само шест РУП отговарят в достатъчна степен на нормативните изисквания за достатъчен брой налични помещения и оборудване** (4-то, 6-то и 9-то РПУ в София, РПУ – Камено в Бургас, 1-во и 3-то РПУ на територията на ОД на МВР – Пловдив). **Към настоящия момент тази бройка се е увеличила с още осем РУП (1 РУП – Варна, 5 РУП – Пловдив и РУП – с. Труд, РУП – Карнобат, 2-ро, 3-то, 7-мо и 8-мо РУП към СДВР).**

На територията на ОД на МВР – Добрич, Пазарджик, Стара Загора, Хасково, Сливен и Перник, където за първи път се извършва гражданско наблюдение, има общо 5 РУП, които отговарят в достатъчна степен на нормативните изисквания⁶.

Като цяло материално-битовите условия в РУП са незадоволителни. Извършени са основни ремонти, които са довели до подобряването на условията на работа и задържане в РУП само в осем от наблюдаваните РУП. В повечето случаи са направени частични ремонти – в 16 от наблюдаваните РУП. Това като цяло не е довело до съществено подобрение в условията за задържане и условията за работа на служителите. Ремонтите са по-скоро „козметични“ и са свързани с боядисване, поставяне на PVC дограма, подмяна на подовата настилка и др. В седем РУП са налични проекти за осъществяване на ремонтна дейност, а шест РУП са преместени в друга сграда⁷.

Въпреки предприетите ремонтни дейности, помещенията в повечето РУП продължават да не отговарят на нормативните изисквания. Липсват достатъчно помещения за задържане и оборудването е старо и в лошо състояние. Създадена е вътрешна организация на обслужващите помещения, като на някои места са поставени и табелки. Въпреки това продължава практиката за използването на едно помещение за няколко различни цели – например свиждане, срещи с адвокат и водене на разпит. Нещо повече, продължава порочната практика разпитите със задържаните да се водят в стаите на полицейските служители, които не са оборудвани специално за целта – нямат системи за видео и аудио запис и много често са пълни с веществени доказателства, които могат да бъдат използвани за злоупотреба със сила – бухалки,

⁶ За повече подробности вж. Приложение 3.

⁷ За повече подробности вж. Приложение 3.

кабели, пушки. Наложително е, при наличие на стая за водене на разпит, същият да се извършва там, а не в кабинетите на полицаите.

Като положително развитие се отбелязва тенденцията за активно планиране на ремонтни дейности в наблюдаваните РУП. Например в РУП – Провадия се планира преустройство на помещения в приземната част на сградата; във 2 РУП – Варна са планирани ремонти на помещенията за разпит, свиждане и прием; в 4 РУП – Варна се очаква преустройство на един от етажите и частичен ремонт на покрива; в 5 РУП – Варна се предвижда ремонт на помещения за задържане, съгласно нормативните изисквания. Предприети са мерки за преместване на 5 РУП – Бургас в друга сграда, където на първия етаж ще бъде изградено помещение за задържане, съгласно изискванията на инструкцията. Идеята е там да се задържат лица от четирите РУП в гр. Бургас, като към момента се извършва проектиране. Въпреки това трябва да се има предвид, че много често планираните ремонти така и не могат да бъдат извършени поради наложени ограничения в бюджетните средства. Такъв е например случая в РУП в гр. Карлово, гр. Асеновград и гр. Стамболийски.

Изключително тревожна тенденция, характерна за целия отчетен период, е, че част от козметичните ремонти в РУП се **извършват с лични средства на служителите, приятели и спонсори.** Например в 6 РУП към ОД на МВР Пловдив е изградена нова тоалетна за задържани лица със средства, които полицейските служители са набрали чрез спонсори. По същия начин в 4 РУП в гр. Пловдив е изградена рампа за хора с увреждания пред паспортна служба. В 9 РУП към СДВР полицейските служители са закупили и сменили мивката за санитарния възел към едното помещение за задържане. Служителите в столичното 4 РУП са закупили климатик със собствени средства и дарение от фирма. В РУП – Хисаря е извършен козметичен ремонт в два от кабинетите на полицейските служители с лични средства.

Сериозен проблем, който изтъкват много от полицейските служители, е недостигът на офис техника, канцеларски материали, бензин и консумативи. За това отново се разчита главно на лични средства и дарения. Например 1 РУП към СДВР е получило от банка дарение от 50 компютъра.

Човешките ресурси в РУП също са ограничени. В РУП на територията на СДВР и ОД на МВР – Перник, Варна и Добрич поради недостатъчния брой служители се налага да се дават допълнителни дежурства от наличните служители и се натрупват отпуски с години. Полицейски служители в РУП – Радомир, Брезник и Трън посочват като проблем, че щом даден техен колега се пенсионира, на неговия щат не се назначава нов служител и така постепенно щатът се свива, което води до затруднения при изпълнение на полицейската работа. Трябва да се отбележи, че МВР не може да реши проблема с недостатъчния бюджет и раздутия щат като механично съкращава щатове при напускане или пенсиониране на служители, защото така се запазва неравномерното натоварване на служителите. Съкращенията на щата трябва да бъдат

направени след професионална оценка на натовареността и само на места, където може да бъде запазен същият стандарт на полицейска услуга при по-малък щат.

В началото на проекта през август 2010 г. хигиената в повечето районни управления не е на задоволително ниво, но в резултат на системните и настоятелни препоръки на гражданските наблюдатели, **на места има регистрирано частично подобрене**.

Всички тези констатирани проблеми при осъществяване на полицейската дейност, водят до спад в мотивацията на служителите, високи нива на синдрома на „професионално изгаряне“ и съответно оказват неблагоприятно влияние върху качеството на работата им.

IV. Изводи и препоръки

Ръководствата на ОД на МВР и съответно началниците на РУП вземат под внимание препоръките, съдържащи се в обобщените месечни доклади от наблюдението и полагат усилия за компенсиране на пропуски, свързани с обезопасяване на помещенията за задържане и обслужващи помещения, подобряване на хигиената, документацията.

Налице е потребност от повече служители и намаляване обема на водената документация, както и от предприемане на ремонтни дейности, които да гарантират подобряване условията за задържане и качествено обслужване на граждани.

На база на констатираните проблемни области в хода на реализация на проекта могат да се изведат следните основни препоръки:

ПРЕВЕНЦИЯ НА ПОЛИЦЕЙСКОТО НАСИЛИЕ:

1. Да се въведат промени в Закона за МВР, който в момента позволява на полицията да употребява сила и оръжие при условия, които са в противоречие с изискванията на Европейската конвенция за правата на човека.
2. Да се укрепи капацитетът на Главна дирекция „Охранителна полиция“ да извършва редовни превантивни проверки и такива по сигнали за злоупотреба със сила от страна на полицейски служители (препоръката е дадена за първи път през 2006 г.).

3. Да се упражнява постоянен вътрешен контрол от страна на прокуратурата върху условията на задържане и спазването на законовите стандарти по отношение на 24-часовото полицейско задържане.
4. Да се модернизира системата за прием на жалби от граждани (препоръката е дадена за първи път през 2006 г. и отново през 2007–2008 г.).
5. Да се обявяват публично в бюлетина и на интернет страницата на Пресцентъра на МВР обобщени данни за подадените сигнали за злоупотреба със сила от страна на полицейски служители, какви действия по разследване са предприети от страна на МВР и какви са резултатите от разследването (препоръката е дадена за първи път през 2006 г. и отново през 2007-2008 г.).
6. В годишните отчети на МВР да се включва статистика за употребата на сила и оръжие от страна на полицейските служители по време и извън изпълнение на служебните им задължения. Записите от видеонаблюдението в РУП да се пазят поне 3 месеца (а не само 20 дни, както е към момента).
7. Да бъдат поставени алармени бутони навсякъде в помещенията за задържане.
8. Полицейските служители да бъдат системно инструктирани преди застъпване на работната смяна за стриктно спазване на закона, етичния кодекс и недопускане на злоупотребата със сила.
9. Да бъдат разглеждани конкретни действия и казуси от предходни периоди по време на инструктажите в РУП и да бъде поставян акцент върху допуснатите грешки.
10. Да се следи за нови публикувани изследвания по темата и полицаите да бъдат запознавани с тях, с цел повишаване на квалификацията на служителите.

В рамките на гражданското наблюдение за периода 2007–2008 г. в тази област са отправени общо 6 препоръки, от които една е изпълнена изцяло – приет и ратифициран е Факултативният протокол към Конвенцията на ООН за предотвратяване на изтезанията. Още една препоръка е изпълнена частично – въведен е видео и аудио запис на разпитите в реновираните или новоизградените помещения за провеждане на разпит в РУП⁸.

⁸ Подробен списък с препоръките може да бъде намерен в доклада от гражданското наблюдение за периода 2007-2008г. - http://osi.bg/downloads/File/PoliceWarch_2008_Final_BG.pdf

ПРАВНА ПОМОЩ:

1. Да бъде осигурена 24-часова телефонна връзка на РУП със съответния адвокатски съвет за определяне от тяхна страна на адвокат за посещение във всеки конкретен случай на задържане. Да бъдат премахнати списъците с дежурни адвокати в РУП.
2. Всеки контакт с адвокат или със съответната адвокатската колегия да бъде отразяван в Декларацията и Книгата за свижданията, както изисква Инstrukция №13-1711 от 15 септември 2009 г.
3. Да се сигнализира на съответната адвокатска колегия в случаите на неявяване на адвокатите.
4. Да бъдат провеждани допълнителни обучения на служителите от дежурните части по Закона за правната помощ.
5. Началниците на РУП да следят за това полицаите да разясняват устно и изчерпателно правата на задържаните лица относно безплатна адвокатска помощ, храна, свиждания и т.н. (препоръката е дадена за първи път през 2007–2008 г.)

В рамките на гражданското наблюдение за периода 2007–2008 г. в тази област са отправени общо 3 препоръки, като нито една от тях не е изпълнена към момента.

МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ:

1. Да бъде въведена законова регламентация в Закона за здравето за това кой лекар трябва да бъде потърсен и кой следва да заплати прегледа извън случаите на спешност, когато лицето е здравно неосигурено (препоръка от наблюдението през 2007–2008 г.).
2. Да бъде регламентирано взаимодействието между РУП и кабинетите за спешна/неотложна помощ. Да бъде запазен сегашния модел за предоставяне на медицинска помощ чрез ЦСМП или да се определят дежурни лекари към ОД на МВР, които да са на разположение 24 часа.
3. Да бъде организирано специализирано обучение на началниците на ОДЧ за това как да се осъществява най-безопасно задържането на психичноболни и наркозависими лица и създаване на възможност за провеждане на инструктаж

на полицейските служители при възникнала нужда (препоръката е дадена за първи път през 2007–2008 г.).

4. Да бъде подобрена координацията между психодиспансерите и РУП при задържане за наркозависими и психичноболни лица.
5. РУП да бъдат оборудвани с усмирителни ризи и други помощни средства (препоръка от наблюдението през 2007–2008 г.).

В рамките на гражданското наблюдение за периода 2007–2008 г. в тази област са отправени общо 13 препоръки, като до момента нито една не е взета предвид от ръководството на МВР.

ИНФОРМИРАНЕ НА ЗАДЪРЖАНИТЕ ЗА ПРАВАТА ИМ:

1. Да бъде изготвен видео клип, разясняващ правата на задържаните лица, който да се представя на задържаните или да бъде прожектиран, докато са в помещението за задържане или в помещението за обработка на документите. Същият да бъде изработен на няколко езика.
2. Да се изготви унифициран правилник за вътрешния ред в РУП.
3. Да се проведе информационна кампания за ученици за разясняване на правата и задълженията при задържане на непълнолетно или малолетно лице.
4. Да бъде регламентирано в Инструкция №13-1711 от 15 септември 2009 г. това как да се отразява промяната във волеизявлението за задържаните лица по отношение на попълваната декларация.

БЮДЖЕТ, МАТЕРИАЛНО-БИТОВИ УСЛОВИЯ И ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ В РУП:

1. В рамките на всяка година да се извършва външна оценка/одит на разходването на средства, разпределението на полицейските служители на регионално ниво и ефективността на полицейската работа.
2. Поради недостига на помещения за задържане в съществуващия сграден фонд, да се въведе моделът на „изнесен арест“ със специализирана охрана, където да се конвоират задържаните лица (препоръката е дадена за първи път през 2007–2008 г.).

3. Да се приеме обща инструкция между МВР и прокуратурата, с която да се въведе единен ред за съхраняването на веществените доказателства на територията на РУП.
4. Да бъдат премахнати съществуващите лимити по отношение на гориво, консумативи, канцеларски материали, тоалетна хартия и телефонните обаждания в РУП (препоръката е дадена за първи път през 2007–2008 г.).
5. Да се възстанови щатната позиция „началник на арест“, който отговаря специално и само за задържаните лица на територията на дадено РПУ (препоръката е дадена за първи път през 2007–2008 г.).
6. Да се въведат глоби за служители, граждани и задържани лица, които не спазват реда в управленията и не пазят чистотата в помещенията.
7. Препоръчително е да се създаде система за хигиенизиране на използваните завивки от задържаните лица. За хигиенизиране на одеялата, които се дават на задържаните, да се ползват местните перални с оглед бързина и по-ниски разходи по обслужването.

В рамките на гражданското наблюдение за периода 2007–2008 г. в тази област са отправени общо 15 препоръки, като само 3 са изпълнени към момента – ремонтирани са помещенията за задържане в РУП, които разполагат с материална база с достатъчно пространство, поставени са видео камери в РУП и се регистрира приема/отказа на храна от задържаните лица.

ДОСТЪП ДО ПРЕВОДАЧ:

1. Да бъде въведена подзаконова регламентация на механизма за осигуряването на преводач на ниво ОД на МВР и осигуряване на бюджет за това. Това може да стане в сътрудничество със Съюза на преводачите или в сътрудничество с различните посолства. Изготвяне на списък с преводачи, които да са на разположение 24 часа (препоръката е дадена за първи път през 2007–2008 г.).
2. Да бъдат осигурени преводачи за хора с нарушен слух чрез преподаватели от училища за деца с увреден слух или организации, работещи в тази сфера.
3. Да бъде повишена езиковата подготовка на полицаите чрез обучение по чужди езици (например чрез кандидатстване на служителите по програми с европейско финансиране за повишаване на знанията им в тази област).

В рамките на гражданското наблюдение за периода 2007–2008 г. в тази област са отправени общо 4 препоръки, като само една е изпълнена – издадена е брошура на различни езици за запознаване с правата на задържания в рамките на 24-часовото задържане.

ВОДЕНЕ НА РЕГИСТРИ И ДОКУМЕНТАЦИЯ:

1. Да се въведе информационната система (програмен продукт), където да се въвеждат данните за задържаните лица. Самата система да позволява разпечатване на цялата документация и да дава бързи справки по различни показатели според необходимостта. Да се създадат повече възможности за дистанционен достъп до системата, например от патрулните полицаи, които в момента трябва се свързват с дежурният офицер в РУП при всяка проверка (препоръката е дадена за първи път през 2006 г. и отново през 2007–2008 г.).
2. Да се намали броят и да се подобри организацията на регистрите и документите, които се попълват при задържането⁹ (препоръката е дадена за първи път през 2006 г. и отново през 2007–2008 г.).
3. Да се изготвят документи по задържането на чужди езици. По този начин дори при липса на преводач към момента на задържане на чужденец, лицето може да разбере правата си от тези документи.
4. Да се въведе използването на химизирани бланки на документите по задържане (вместо индиго) в зависимост от броя на необходимите екземпляри.

В рамките на гражданското наблюдение за периода 2007–2008г. в тази област са отправени общо 7 препоръки, като нито една не е изпълнена.

ПОДОБРЯВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНОТО ОБСЛУЖВАНЕ:

1. Да се извърши преглед и оценка на обема на административни услуги, оказвани от МВР, и министерството да се освободи от несвойствени административни услуги.
2. Да се създаде концепция за промяна на административното обслужване в РУП – фронт офиси, работа на едно гише, електронни услуги, виртуални приемни, техническо обезпечаване. Например при подаване на заявления в паспортна

⁹ Вж. например Приложение 4, което е разработено от граждански наблюдател Елена Николова и дава пример по какъв начин може да се оптимизира част от документацията.

служба, осигуряване на възможност за сваляне на бланки от интернет сайт, разпечатване на бланките и предварително попълване.

3. Да се улесни достъпа на хора с увреждания до РУП. Предприемане на необходимите действия за поставяне на рампи и други съоръжения, осигуряващи равен достъп на хората с увреждания.
4. Да се обособят отделни входове за граждани и задържани лица във всички РУП, както и създаване на възможности за гарантирана конфиденциалност на разговорите, особено при прием на жертви на престъпления.
5. Служителите от административните служби задължително да носят баджове.
6. Да се въведат възможности за онлайн подаване на сигнали за нарушения и получаване на обратна връзка.
7. Да се издава служебна бележка с входящ номер непосредствено след подаване на сигнал или подаване на документи за административна услуга.
8. Гражданите да бъдат по-подробно информирани (чрез табло, сайт, брошура) относно административните процедури при подаване на сигнал или за други услуги.
9. Да се популяризират дейностите на местните комисии за обществен ред и сигурност.

Общо 53 препоръки са отправени в рамките на гражданското наблюдение за периода 2007–2008 г. От тях към момента са изпълнени само 6.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1:

Показатели/Регистрирана промяна	НЯМА ПРОМЯНА	ЧАСТИЧНО ПОДОБРЕНИЕ	ПОДОБРЕНИЕ	ЧАСТИЧНО ВЛОШАВАНЕ
1. ОТДЕЛНИ ПОМЕЩЕНИЯ ЗА МАЛОЛЕТНИ/ НЕПЪЛНОЛЕТНИ/ ЖЕНИ/МЪЖЕ/ ЗАРАЗНОБОЛНИ		X		
2. ОБОСОБЕНИ ОБСЛУЖВАЩИ ПОМЕЩЕНИЯ		X		
3. ОБОРУДВАНЕ НА МЕСТАТА ЗА ЗАДЪРЖАНЕ	X			
4. МАТЕРИАЛНО-БИТОВО СЪСТОЯНИЕ НА МЕСТАТА ЗА ЗАДЪРЖАНЕ		X		
5. УСЛОВИЯ НА РАБОТА НА ПОЛИЦАИТЕ	X			
6. ХИГИЕНА		X		
7. ИНФОРМИРАНост НА ЗАДЪРЖАНИТЕ ЗА ПРАВАТА ИМ	X			
8. ДОСТЪП ДО ПРАВНА ПОМОЩ				X
9. ОСИГУРЯВАНЕ НА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ	X			
10. ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРЕВОДАЧ	X			
11. ОСИГУРЯВАНЕ НА ХРАНА НА ЗАДЪРЖАНИТЕ				X
12. ВОДЕНЕ НА ДОКУМЕНТАЦИЯТА ПО ЗАДЪРЖАНЕ	X			
13. ОТНОШЕНИЕ НА ПОЛИЦЕЙСКИТЕ СЛУЖИТЕЛИ КЪМ ЗАДЪРЖАНИТЕ ЛИЦА			X	
14. СИГНАЛИ ЗА ЗЛОУПОТРЕБА СЪС СИЛА			X	

ПРИЛОЖЕНИЕ 2:

РУП	Общо РУП	Общ брой доброволци	Общ брой наблюдения	Посещени през работните дни	Посещени през почивните дни	Интервюта със задържан и лица	Интервюта с граждани
Варна	8	30	139	100	39	40	39
Добрич	8		97	77	20	15	19
Пловдив	13	36	127	68	39	43	32
Пазарджик	5		67	58	29	29	27
Бургас	16	25	164	135	29	15	43
Стара Загора	6	52	60	54	6	4	14
Хасково	6		42	34	8	8	6
Сливен	4		31	18	13	11	4
София	9	53	260	192	68	225	46
Перник	5		48	24	24	18	8
Общо:	80	196	1035	760	275	408	238

ПРИЛОЖЕНИЕ 3:

РУП	Общо РУП	Нова сграда	Основен ремонт по нормативните изисквания	Козметичен ремонт	Ремонт в процес	Общо РУП, които отговарят на нормативните изисквания към момента	РУП, според нормативните изисквания от предходната фаза	Промяна
Варна	8	1 РУП	0	2 РУП, 5 РУП, РУП–Аксаково	РУП–Провадия, Аксаково	1 РУП	0	1 повече
Добрич	8	0	0	РУП–Шабла, 1 РУП, 2 РУП	РУП–Албена	0	не е приложимо	
Пловдив	13	5 РУП, РУП–с.Труд	0	1 РУП, 4 РУП, 6-о РУП и РУП–Хисаря	6 РУП	1РУП, 3 РУП, 5 РУП и РУП–с.Труд	1РУП, 3 РУП	2 повече
Пазарджик	5	0	РУП–Пазарджик	РУП–Пещера и РУП–Септември	0	0	не е приложимо	
Бургас	16	0	0	2 РУП	4 РУП, РУП–Несебър, РУП–Айтос	РУП –Камено, РУП–Карнобат	РУП–Камено	1 повече
Стара Загора	6	2 РУП	0	РУП–Казанлък	РУП–Раднево	2 РУП	не е приложимо	
Хасково	6	0	РУП–Хасково	0	0	РУП–Хасково	не е приложимо	
Сливен	4	0	РУП–Сливен	РУП–Сливен	0	РУП–Сливен	не е приложимо	
София	9	7 РУП	2РУП, 3РУП, 4 РУП, 8 РУП	1 РУП, 6 РУП,	0	2 РУП, 3 РУП, 4 РУП, 6 РУП, 7 РУП, 8 РУП, 9 РУП	4 РУП, 6 РУП, 9 РУП	4 повече
Перник	5	1 РУП	2 РУП	0	0	1 РУП, 2 РУП	не е приложимо	

ПРИЛОЖЕНИЕ 4:

Идеен проект за „бланка” обединяваща Приложения № 3, 7 и 8

1. Разписка за върнати вещи и пари на задържано лице

Подписаният:

(име, презиме, фамилия)

Удостоверявам, че получих обратно следните вещи и пари:

а) Вещи:

б) Пари: Словом:..... от служителя:

(длъжност, име, презиме, фамилия)

Дата:.....

Предал:.....

Получил:.....

2. Иззети, получени и разходвани суми от/за задържаните лица.								
3. Проведени свиждания и получени вещи и хранителни продукти.								
Дата Час	Име, презиме, фамилия и ЕГН: а) на задържаното лице б) на посетителя за свиждане	Постъпили суми (лв.)	Разход (лв.)	Вид на разхода и остатък (лв.)	Подпис а) на служителя б) на задържа- ното лице	Кой е разрешил свиждането Подпис на разрешилия служител	Предадени вещи и хранителни продукти на задържаното лице: а) по ред установен за МВР б) от външни лица	Подпис на задържаното лице за ползване на вещи или хранителни продукти донесени от външни лица и храна предоставена по ред установен за МВР
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Документацията, водена в РУП, може да се оптимизира като:

Приложение № 3 „Разписка за върнатите вещи и пари на задържано лице”,

Приложение № 7 „Книга за иззетите, получените и разходваните суми от / за задържаните лица” и

Приложение № 8 „Книга за проведените свиждания и получените вещи и хранителни продукти”

се обединят в една „бланка”, която да се попълва електронно в компютъра на РУП и разпечатва при всяка необходимост, след което да се прилага към съответната заповед за задържане.

Книгата за медицински прегледи – Приложение № 4 – също може да се обедини с „книгата” за задържаните лица, като графата за медицинска помощ бъде разширена, а самата книга – удължена с 2 см.